

УДК 378.016:613+378.015.3

Т. І. Кметь

РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ «ГІГІЄНА ТА ЕКОЛОГІЯ» В СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ І ФОРМУВАННІ ПРОФІЛАКТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА

Вищий державний навчальний заклад України
«Буковинський державний медичний університет», Чернівці, Україна

УДК 378.016:613+378.015.3

Т. И. Кметь

РОЛЬ ДИСЦИПЛИНЫ «ГИГИЕНА И ЭКОЛОГИЯ» В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ФОРМИРОВАНИИ ПРОФИЛАКТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ВРАЧА-СТОМАТОЛОГА

Высшее государственное учебное заведение Украины «Буковинский государственный медицинский университет», Черновцы, Украина

В статье рассматриваются основные аспекты преподавания дисциплины «Гигиена и экология» студентам стоматологического факультета. Подчеркнута важность формирования профилактического мышления студентов и практическое направление дисциплины, которое реализуется путем привлечения студентов к научно-исследовательской и санитарно-просветительной деятельности.

Ключевые слова: дисциплина «Гигиена и экология», профилактическое мышление.

UDC 378.016:613+378.015.3

T. I. Kmet

THE ROLE OF THE DISCIPLINE "HYGIENE AND ECOLOGY" IN THE SYSTEM OF HIGHER MEDICAL EDUCATION AND IN FORMATION OF PREVENTIVE THINKING OF A DENTIST

Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", Chernivtsi, Ukraine

The main aspects of teaching the discipline "Hygiene and Ecology" to students of the Faculty of Dentistry considered in the article. The questions, related to the problem of increasing the efficiency of the educational process under the current conditions of the reform of the higher education system, are analyzed. The importance of the formation of preventive thinking of students and the practical orientation of discipline, which is realized by attracting students to scientific research and sanitary — enlightenment work was emphasized.

Key words: the subject "Hygiene and Ecology", preventive thinking.

Вступ

Фундаментальні питання професійної підготовки майбутніх лікарів, зокрема визначення особливостей організації та змісту підготовки, є важливою складовою реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготов-

ки фахівців залежить якість надання медичної допомоги населенню країни [1].

Сьогодні, в умовах реформування медицини, стоматологічне здоров'я суспільства потребує особливої уваги. За останні кілька десятиліть відбулося руйнування системи організації стоматологічної допомоги, припинена робота багатьох стоматологічних кабінетів

державної форми власності, яка передбачала первинну і вторинну профілактику стоматологічних захворювань у населення різних територіальних і вікових груп [2; 3]. Відсутність стабільної економічної політики щодо фінансування гарантованого обсягу допомоги стоматологічним хворим за рахунок держави, зростання кількості приватних стоматологічних

© Т. І. Кметь, 2019

кабінетів також утруднюють підготовку та реалізацію державних програм профілактики [4].

Погіршення стоматологічного статусу населення, відносно незначна вартість і загальнодоступність профілактики стоматологічних захворювань указують на потребу підготовки лікаря-стоматолога, який вміє органічно поєднувати теоретичні знання та практичні навички як у галузі клінічної, так і профілактичної медицини [5].

Мета роботи — проаналізувати основні аспекти необхідності формування профілактичного мислення у майбутніх лікарів-стоматологів і представити досвід організації навчального процесу на кафедрі гігієни та екології Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» з дисципліни «Гігієна та екологія» для студентів стоматологічного факультету.

Основна частина

У забезпеченні оволодіння здобувачами вищої освіти інтегральних, загальних і фахових компетентностей, відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України та навчального плану підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» у вищих навчальних закладах МОЗ України за спеціальністю 221 «Стоматологія» кваліфікації освітньої «Магістр стоматології», кваліфікації професійної «Лікар-стоматолог», дисципліна «Гігієна та екологія» займає виключно важливе положення.

Саме ця дисципліна сприяє формуванню у молодого спеціаліста профілактичного мислення, дозволяє оцінити ступінь впливу чинників навко-

лишнього середовища на стан здоров'я населення різних вікових груп, передбачає вміння впроваджувати в повсякденне життя та клінічну практику низки профілактичних заходів з метою запобігання захворюванням [6].

На кафедрі гігієни та екології Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» студентам, які здобувають спеціальність 221 «Стоматологія», дисципліна «Гігієна та екологія» викладається на 2-му курсі протягом осіннього семестру.

Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення теоретичних основ профілактичної медицини, які є базисом профілактичної складової професійного світогляду фахівця зі спеціальності «Стоматологія», й опанування студентами необхідних знань, умінь, навичок, які відповідають кінцевим цілям вивчення навчальної дисципліни відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти.

Важливим аспектом викладання профілактичної медицини є міжпредметна інтеграція. Навчальна дисципліна «Гігієна та екологія» базується на вивченні студентами медичної біології; медичної та біологічної фізики; біологічної та біоорганічної хімії; анатомії людини; фізіології; мікробіології, вірусології та імунології; патоморфології та патофізіології. Медичні аспекти профілактики повинні ґрунтуватися на глибокому розумінні етіології, патогенезу та клінічної картини захворювань, що створює певні труднощі при вивченні дисципліни на початку 2-го курсу (3-й семестр) у зв'язку з тим, що студенти ще не завершили вивчення біологічної та біоорга-

нічної хімії; фізіології; мікробіології, вірусології та імунології; патоморфології та патофізіології, а дисципліни професійної підготовки починають вивчати з 3-го курсу.

Комплексний підхід до організації навчального процесу з включенням лекційного матеріалу, проведенням практичних занять, можливістю отримання додаткових матеріалів для самостійної роботи студента дає можливість забезпечити якісну підготовку майбутнього фахівця. Робоча програма навчальної дисципліни передбачає засвоєння лекційного матеріалу (10 год), проведення практичних занять (30 год) та самостійну роботу студентів (50 год).

Лекції створюють фундаментальну базу теоретичної підготовки студентів, дозволяють систематизувати основи наукових знань, дають змогу висвітлити сучасний стан і перспективи розвитку медичної науки, сконцентрувати увагу студентів на складних і важливих питаннях окремих розділів дисципліни, стимулюють їхню активну пізнавальну діяльність. Викладання лекційного матеріалу на кафедрі гігієни та екології здійснюється з використанням сучасних інформаційних технологій та методів навчання, що розширює дидактичні можливості педагогічного процесу, сприяє ефективнішому засвоєнню теоретичних основ дисципліни, активізує у слухачів процеси мислення та розвиває вміння відтворювати інформацію в стислій формі [7]. Однак тенденція до скорочення годин лекційних занять не дозволяє повною мірою висвітлити низку питань.

Відповідно до робочої програми, модуль «Гігієна та еко-

логія» включає три змістових модулі: «Гігієнічне значення навколишнього середовища та методи його гігієнічного дослідження», «Гігієна харчування. Гігієна дітей та підлітків» та «Гігієна праці. Гігієна лікувально-профілактичних закладів. Військова гігієна».

З перших практичних занять важливо переконати студентів у тому, що профілактика стоматологічних захворювань є економічно виправданим, перспективним й ефективним компонентом розвитку медицини та фундаментом охорони здоров'я, що підтверджено багаторічним досвідом функціонування цього напрямку медицини в розвинених країнах Європи та Канаді [8]. Зокрема, первинна профілактика в стоматології — це система державних, соціальних, медичних та гігієнічно-виховних заходів щодо зміцнення здоров'я людини в поєднанні зі спеціальними заходами, спрямованими на усунення причин і чинників ризику виникнення карієсу зубів, хвороб тканин пародонта, зубощелепних аномалій тощо.

Сьогодні, згідно з матеріалами ВООЗ, у профілактичному забезпеченні населення виділяють два принципових напрями: профілактика захворювань і зміцнення здоров'я [9]. У процесі вивчення дисципліни необхідно поступово підводити студента до розуміння того, що концепція факторів ризику не в змозі повністю розв'язати проблему запобігання негативному впливу зовнішніх чинників на здоров'я населення, оскільки процес виникнення нових факторів ризику значно випереджає їхню гігієнічну регламентацію,

а сучасний економічний та науково-технічний ступінь розвитку суспільства не завжди дозволяє досягти їхнього безпечного рівня. Провідною є саме здоров'язберігаюча стратегія превентивної медицини, спрямована, у першу чергу, на забезпечення умов для збереження такого потенціалу здоров'я, який би дозволив організму протистояти впливу цих чинників, тож відповідно, всі розділи дисципліни вивчаються в ключовому векторі необхідності та потреби мотивації здорового способу життя сучасної людини.

Під час вивчення дисципліни студенти отримують основи знань у галузі гігієнічної науки та практики профілактичної медицини, які необхідні для лікаря будь-якої спеціальності з поглибленим розглядом питань, актуальних у галузі стоматології. На практичних заняттях модуля «Гігієнічне значення навколишнього середовища та методи його гігієнічного дослідження» велике значення надається вивченню фізичних властивостей та хімічного складу повітря приміщень; хімічного складу води та ґрунту, їхньому впливу на санітарні умови життя та здоров'я населення; детально розглядаються питання ендемічного карієсу та флюорозу зубів і можливості ефективної первинної профілактики цих захворювань за активної участі лікаря-стоматолога на рівні первинної медичної допомоги.

Під час опанування змістового модуля «Гігієна харчування. Гігієна дітей та підлітків» розглядаються питання корекції харчування в профілактиці стоматологічних захворювань; аліментарного дефіциту вітамінів і мікроелементів як чин-

ників ризику карієсу та захворювань ротової порожнини; питання гігієни дітей і підлітків у контексті впливу соціальних та гігієнічних факторів ризику на стан стоматологічного здоров'я, наприклад, взаємозв'язок між патологією зубощелепної системи (порушення прикусу) та порушенням постави.

У рамках змістового модуля «Гігієна праці. Гігієна лікувально-профілактичних закладів. Військова гігієна» вивчається вплив виробничих чинників на здоров'я працюючих та заходи щодо профілактики їхнього шкідливого впливу з акцентом на особливості умов праці лікарів-стоматологів, санітарно-гігієнічні вимоги до стоматологічних кабінетів, забезпечення радіаційної безпеки пацієнтів і персоналу лікувально-профілактичних закладів, обґрунтовується необхідність застосування гігієнічних знань для оцінки умов перебування хворих і праці персоналу в стоматологічній поліклініці, оптимізації лікарняного середовища та профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. У контексті нинішньої ситуації в країні, належна увага приділяється вивченню основ організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу й у воєнний час; гігієни праці особового складу при обслуговуванні об'єктів озброєння, військової техніки тощо.

Створення належних умов навчання, які б забезпечували студентам повноцінний особистісний і професійний розвиток, є одним із пріоритетів у організації навчального процесу на кафедрі гігієни та екології.

У зв'язку з тенденцією до зменшення практичних занять

кафедра велику увагу приділяє розробці методичних матеріалів. До кожного практичного заняття створені методичні вказівки з урахуванням необхідних моментів, що забезпечують педагогічно грамотну організацію навчального процесу на всіх його етапах з урахуванням специфіки професійної підготовки майбутніх лікарів-стоматологів, розроблені ситуаційні задачі різних рівнів складності, алгоритм виконання практичних навичок, завдання для тестового контролю.

Використання сервера дистанційного навчання БДМУ в самостійній роботі студентів дозволяє розширити можливості навчального процесу, зробити його більш змістовним та цікавим, а також закладає міцну основу для подальшого самонавчання. За допомогою системи MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) студент може дистанційно, через Інтернет, ознайомитися з навчальним матеріалом, який подається у вигляді різноманітних інформаційних ресурсів (текст, відео, анімація, презентація, електронний посібник), а викладач має змогу самостійно створювати та коригувати електронні курси, надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали обліку оцінок, налаштовувати різноманітні ресурси курсу тощо [10]. Одержання доступу до нової інформації у процесі самопідготовки студентів-стоматологів значно полегшується завдяки електронному навчальному курсу «Гігієна та екологія».

Крім того, колективом кафедри видано навчально-

методичний посібник, у якому представлені необхідні методичні матеріали для підготовки студентів-стоматологів до практичних занять з гігієни та екології.

Завданням викладача під час проведення практичного заняття є систематизація знань і вмінь студентів. Під час усного опитування студенти вчаться висловлювати свою думку, аналізувати почуте, логічно мислити, а викладач має можливість акцентувати увагу на деталях, які знадобляться у майбутній практичній діяльності. Формуванню профілактичного мислення сприяє проведення дискусійного обговорення під час розв'язання ситуаційних задач, коли студенти вчаться розраховувати й оцінювати гігієнічні показники, формулювати висновки.

З метою підвищення мотивації до навчання і зацікавленості в отриманні нових знань та вмінь на кафедрі регулярно проводяться засідання студентського наукового гуртка. Студентам пропонується робота над мультимедійними презентаціями з наступним обговоренням матеріалу між усіма присутніми. В умовах розширення самостійної роботи студента в пізнавальному процесі актуальним завданням є залучення студентів до науково-дослідної роботи, яка допомагає розкрити потенціал студента, оволодіти навиками практичного виконання досліджень і наукового аналізу. Результати своєї роботи студенти мають можливість представити на студентських конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та Міжнародному медико-фармацевтичному конгресі студентів і молодих учених, який щороку прово-

диться на базі нашого університету.

Тісна взаємодія кафедри гігієни та екології з загальноосвітніми навчальними закладами дозволяє ліквідувати розрив між теорією і практикою, створити умови для прищеплення студентам навичок проведення санітарно-просвітницької роботи. Застосування таких методичних прийомів при підготовці майбутнього лікаря-стоматолога дає змогу підняти її на якісно новий рівень профілактичного мислення, здатного комплексно розв'язувати завдання в майбутній лікарській практиці як на профілактичному, так і лікувальному рівнях.

Висновки

Уміння лікаря-стоматолога успішно розв'язувати проблеми пацієнта на рівні коригування способу життя та зменшення впливу факторів ризику, володіння навичками проведення санітарно-просвітницької роботи серед населення різних вікових груп значною мірою визначається якістю викладання дисциплін профілактичного спрямування. Викладання дисципліни «Гігієна та екологія» студентам стоматологічного факультету передбачає оволодіння фундаментальними знаннями в галузі гігієни та екології, що є невід'ємною складовою професійного становлення лікаря-стоматолога, передумовою правильного планування та реалізації необхідних профілактичних і здоров'язберігаючих заходів, спрямованих на зменшення рівня стоматологічної захворюваності населення.

Організація навчального процесу в підготовці фахівців зі спеціальності 221 «Стомато-

логія» на кафедрі гігієни та екології Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» здійснюється на належному навчально-методичному рівні з використанням сучасних методів та засобів навчання. Основним завданням педагогів є гнучке управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів з використанням сучасних інформаційних технологій та методів навчання, яке передбачає формування належної мотивації до вивчення предмета, вміння залучити аудиторію до активної участі в навчальному процесі, спонукання до самостійного науково-пізнавального та профілактичного мислення.

Ключові слова: дисципліна «Гігієна та екологія», профілактичне мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька Е. М., Головкова Т. А., Антонова О. В. Досвід впровадження інноваційних засобів навчання при формуванні профілактичного мислення у студентів вищих навчальних закладів. *Медичні перспективи*. 2017. Т. 22, № 1. С. 20–24.
2. Клименко В. І., Смірнова І. В. Чинники ризику виникнення стоматологічних захворювань у населення працездатного віку великого промислового міста. *Запорожський медичний журнал*. 2014. № 4 (85). С. 60–62.
3. Косенко К. Н., Рейзвих О. Э. Актуальные вопросы состояния и перспективы развития стоматологической помощи сельскому населению. *Вісник стоматології*. 2012. № 4. С. 106–110.
4. Митченко О. В., Митченко М. П., Абрамчук І. І. Аналіз частоти ураження постійних зубів каріозним процесом серед інших стоматологічних захворювань. *Буковинський медичний вісник*. 2018. Т. 22, № 4 (88). С. 92–97.
5. Ваколюк Л. М. Гігієнічні аспекти професійного становлення та ефективної практичної діяльності лікаря-стоматолога. *Медична освіта*. 2015. № 3. С. 19–21.

6. Формування профілактичного мислення як один із аспектів належної підготовки майбутніх лікарів / Л. І. Власик та ін. *Всеукраїнська навчально-наукова конференція з міжнародною участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладах України на новому етапі»*. Тернопіль, ТДМУ: Укрмедкнига, 2013. Ч. 2. С. 62–64.

7. Кметь Т. І. Анонімне анкетування студентів як один із інструментів удосконалення лекційного процесу у закладі вищої освіти. *Буковинський медичний вісник*. 2018. Т. 22, № 4 (88). С. 163–167.

8. Савичук Н. О., Клітинська О. В. Аналіз програм профілактики основних стоматологічних захворювань у розвинених країнах. *Современная стоматология*. 2014. № 4. С. 64–66.

9. Полька Н. С., Бердник О. В. Сучасні підходи до оцінки стану здоров'я в гігієні дитинства (огляд літератури та власних досліджень). *Журнал НАМН України*. 2013. Т. 19, № 2. С. 226–235.

10. Бойчук Т. М., Геруш І. В., Ходоровський В. М. Сервер дистанційного навчання БДМУ — ефективний інструмент організації та контролю самостійної роботи студентів. *Медична освіта*. 2013. № 2. С. 73–76.

REFERENCES

1. Biletska E.M., Holovkova T.A., Antonova O.V. Practice of implementation of innovative means of teaching in forming of preventive thinking in students of higher medical educational establishments. *Medychni perspektyvy* 2017; 22 (1): 20-24.
2. Klymenko V.I., Smirnova I.V. Risk factors of dental disease in working age population of a large industrial city. *Zaporozhskiy medytsynskiy zhurnal* 2014; 4 (85): 60-62.
3. Kosenko K.N., Rejzvikh O.E. The topical problems of the state and projects of the development of dental aid to rural population. *Visnyk stomatologii* 2012; 4: 106-110.
4. Mytchenok O.V., Mytchenok M.P., Abramchuk I.I. Analysis of the permanent teeth lesions upon carious process in other dental diseases. *Bukovynskiy medychnyi visnyk* 2018; 22 (4): 92-97.
5. Vakoliuk L.M. Hygienic aspects of professional development and effective practice activity of a dentist. *Medychna osvita* 2015; 3: 19-21.

6. Vlasyk, L.I., Zhukovskiy O.M., Kushnir O.V., Korotun O.P., Kmet T.I. Formation of preventive thinking as one of the aspects of the proper preparation of future physicians, *Vseukrainska navchalno-naukovo konferentsiia z mizhnarodnoiu uchastiu "Kredytno-modulna systema orhanizatsii navchalnoho protsesu u vyshchyykh medychnykh (farmatsevtichnykh) navchalnykh zakladakh Ukrainy na novomu etapi"* (All-Ukrainian educational-scientific conference with international participation "Credit-modular system of organization of educational process in higher medical (pharmaceutical) educational institutions of Ukraine at a new stage"), Ternopil: Ukrmedbook, 2013; Part 2, p. 62-64.

7. Kmet T.I. Anonymous questionnaire of students as one of the instruments to improve lecture process at establishment of higher educational. *Bukovynskiy medychnyi visnyk* 2018; 22 (4): 163-167.

8. Savychuk N.O., Klitynska O.V. The prevention programs analysis of the basic dental diseases in development countries. *Sovremennaiia stomatohyia* 2014; 4: 64-66.

9. Polka N.S., Berdnyk O.V. Modern approaches to estimation of health status in hygiene of childhood (review of literature and own data). *Zhurnal NAMN Ukrainy* 2013; 19 (2): 226-235.

10. Boichuk T.M., Herush I.V., Khodorovskiy V.M. BSMU server for distance learning — an effective tool for organization and control of students' independent work. *Medychna osvita* 2013; 2: 73-76.

Надійшла до редакції 13.02.2019
Рецензент д-р мед. наук,
проф. В. В. Бабієнко,
дата рецензії 13.02.2019

